Kleine parelmoervlinder terug in het binnenland

Tekst:
Chris van Swaay
De Vlinderstichting
en Calijn Plate
CBS

In de jaren tachtig van de vorige eeuw is de kleine parelmoervlinder een echte duinvlinder geworden. Daarbuiten werd af en toe wel eens een zwerver gezien, maar het bleef bij enkelingen. Sinds 1995 wordt de kleine parelmoervlinder weer steeds meer in het binnenland gezien. Maar is dat wel zo nieuw?

In het buitenland komen we de kleine parelmoervlinder op allerlei plekken tegen. Ook in Nederland was dat vroeger het geval. De kaart met de verspreiding tot en met 1980 toont dat deze prachtige vlinder overal gezien kon worden. Over de aantallen weten we helaas vrijwel niets, er was tenslotte nog geen vlindermeetnet. Maar in die verspreiding begon al in de jaren vijftig de klad te komen en rond 1980 was deze soort beperkt geraakt tot de duinen. Een enkele zwerver werd wel eens gezien in het binnenland, maar verder kwam hij er niet voor.

Echte populatie

In 1995 beschrijven Annette van Berkel en Kars Veling de vondst van een populatie kleine parelmoervlinders in Twente. Vanaf dit moment begon de soort zich steeds meer in het binnenland te vertonen. De laatste tien jaar concentreren de waarnemingen zich overigens in Limburg en Oost-Brabant, aansluitend bij het verspreidingsgebied in het oostelijk deel van Vlaanderen. Het is ook duidelijk dat in die streek inmiddels een echte populatie aanwezig is.

Ook binnen het Landelijk Meetnet Vlinders wordt de kleine parelmoervlinder gevolgd. We kunnen hierbij onderscheid maken tussen de trend in de vastelandsduinen (Zeeland en Holland), de Waddeneilanden en de hogere zandgronden. In de duinen gaat de index (en daarmee de populatiegrootte) van de kleine parelmoervlinder langzaam achteruit. Op de hogere zandgronden gaat het andersom: de aantallen lopen gestaag op, en inmiddels is de soort er veel talrijker dan in 1992.

Landelijk Meetnet Vlinders
Het Landelijk Meetnet Vlinders is een samenwerkingsproject van De Vlinderstichting en het CBS, in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), in opdracht van de Gegevensautoriteit Natuur. Dankzij dit meetnet kunnen we de ontwikkelingen in de vlinderstand nauwgezet volgen. Alle hulp en medewerking is welkom. Wilt u meedoen, dan kunt u zich aanmelden bij De Vlinderstichting.

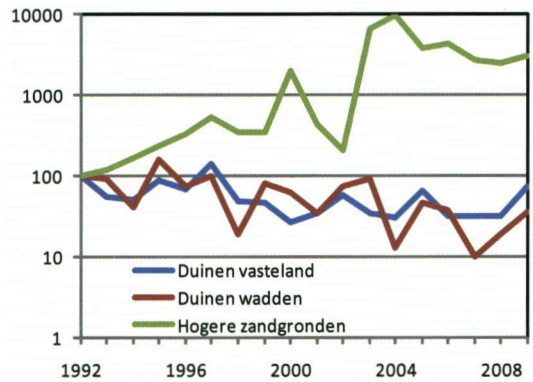

Grafiek 1: Index van de kleine parelmoervlinder.

De oorzaken voor de achteruitgang in de duinen moeten gezocht worden in de vergrassing en verstruiking van het duingebied. Waar je twintig jaar geleden nog ver kon kijken, en het duin lokaal nog open zand had, is het nu soms een golvende grasvlakte met lokaal veel opslag van struiken. Dit maakt het voor de kleine parelmoervlinder moeilijk zich te handhaven. Voor zijn voortplanting heeft hij viooltjes nodig, en die groeien vooral op zandige stukken in het duin.
De verrijkende stikstofdepositie, in combinatie met de jarenlange achteruitgang van het konijn in de duinen door de virusziekte RHD, zijn de belangrijkste oorzaken voor die vergrassing. Figuur 3 laat zien dat er een opvallende overeenkomst is tussen de trend van de kleine parelmoervlinder en de konijnenstand in de duinen (Natuurcompendium voor de Leefomgeving (Bron: Duinbeheerders, NEM (VZZ, CBS)). De konijnen blijken

Ab H Baas

Kleine parelmoervlinder.

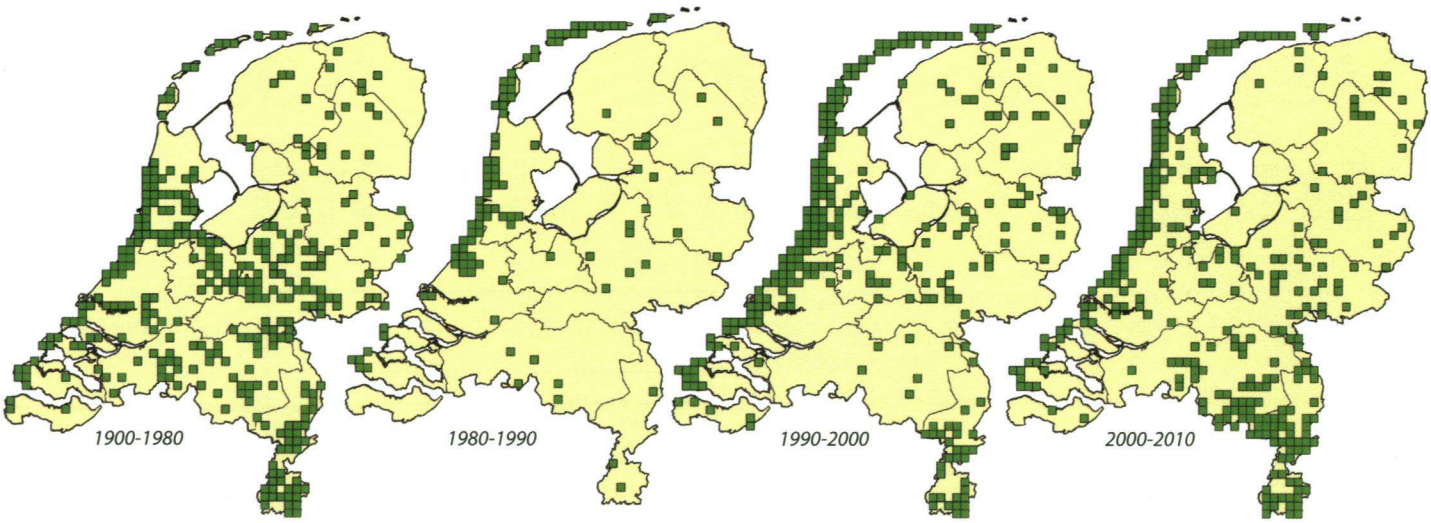

Figuur 2: Verspreiding kleine parelmoervlinder.

Nationale Databank Flora en Fauna
Voor de verspreidingskaartjes is gebruik gemaakt van alle gegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Hierin zitten o.a. alle waarnemingen die zijn doorgegeven via Landkaartje, de Natuurkalender en telmee.nl. Als u waarnemingen heeft doorgegeven via waarneming.nl zult u die niet vinden, omdat waarneming.nl nog geen waarneming doorlevert aan de NDFF. De Vlinderstichting hoopt dat GaN en waarneming.nl snel tot overeenstemming hierover komen.

positief te reageren op begrazing door runderen en paarden (WallisDeVries & Raemakers, 2001) en lijken in toenemende mate resistent te worden tegen RHD. Gelukkig gaat het konijn de laatste jaren weer vooruit; nu de kleine parelmoervlinder nog.

De vooruitgang in het binnenland komt vermoedelijk vooral door een beheer dat ruimte laat aan akkervlooltjes in akkerranden, braakliggende terreinen en dergelijke (Smeenk, 2005). Gelukkig is het akkervlooltje een makkelijke soort, dus valt er op de zandgronden relatief snel succes te boeken. Daarnaast houdt de kleine parelmoervlinder van warmte, dus wellicht profiteert hij ook van de klimaatopwarming. Bij goed beheer en meer warmte krijgt de soort misschien nog meer kansen in de rest van ons land. Dan zijn we wel een duinvlinder kwijt, maar krijgen er een leuke soort op de binnenlandroutes voor terug.

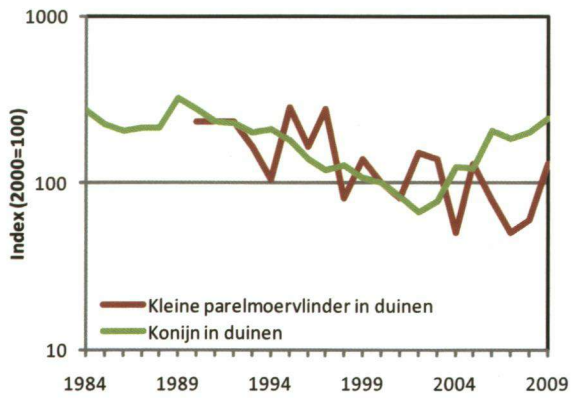

Figuur 3: Index kleine parelmoervlinder en konijn in de duinen.

Literatuur

Berkel, A. van & Veling, K. (1995): Kleine parelmoervlinders in het binnenland. - Vlinders 10 (4), 13-15.

Smeenk, H. (2005): De kleine parelmoervlinder. - Vlinders 20 (2), 19.

Wallis de Vries, M.F. & Raemakers, I. (2001): Does extensive grazing benefit butterflies in coastal dunes? - Restoration Ecology 9 (2), 179-188.

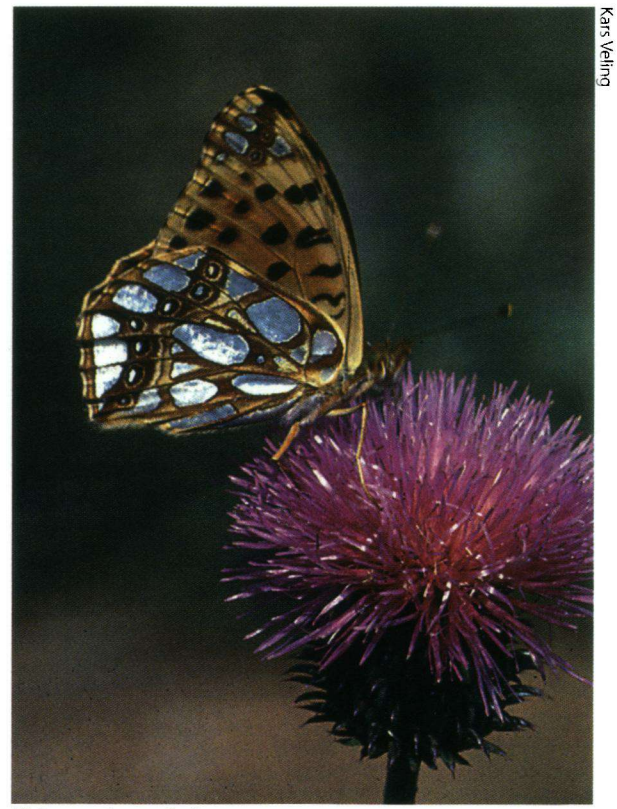
Kars Veling

Kleine parelmoervlinder.